

Aan

Datum
26 februari 2010
Van
Ed Berendsen
T (020) 687 16 25
Ed.Berendsen@uwv.nl

P. Rijnsburger
T (020) 687 19 56
peter.rijnsburger@uwv.nl

Pagina
1 van 18

Onderwerp

KM 10-01 Verkenning van de gevolgen van de voorgestelde wijziging van de pensioenleeftijd voor de volumes in de sociale zekerheid.

Puntsgewijze samenvatting van de belangrijkste signalen

- *Het effect van de verhoging van de pensioenleeftijd op de beroepsbevolking is relatief klein, zeker als we kijken naar de ontwikkeling per jaar. Afgezet tegen de trendmatige ontwikkeling van de werkende beroepsbevolking zal de hogere pensioenleeftijd in 2025 tot een 2,7% grotere populatie leiden. In aantallen gaat het om ongeveer 200.000 extra werkenden.*
- *Omdat het effect op de omvang van de werkende beroepsbevolking beperkt is, is ook het verwachte effect op het aantal nieuwe uitkeringsgerechtigden beperkt. Alleen bij de WIA is er met 6% meer instroom een wat substantiëlere stijging.*
- *De verhoging van de pensioenleeftijd heeft via de combinatie van hogere instroom en verlenging van de uitkeringsduur een groter effect op het uitkeringsbestand. Echter, alleen bij de WIA en de WAO zijn deze effecten substantieel. Bij de WIA is het bestand in 2025 33.000 (+11%) hoger en bij de WAO is het bestand 20.000 (+20%) hoger.*
- *Bij de analyse van de gevolgen van de verhoging van de pensioenleeftijd kan worden opgemerkt dat het effect van de verwachte toename van de participatiegraad in de leeftijdsklasse 55-64 jaar op de instroom in de sociale zekerheidswetten groter is dan het effect van een verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 jaar.*

1. Inleiding

Onder invloed van de vergrijzing en de gevolgen van de economische crisis heeft de regering voorgesteld om de pensioenleeftijd in twee stappen te verhogen naar 67 jaar. Een gevolg hiervan is dat de beroepsbevolking toeneemt en dat heeft op verschillende punten consequenties voor UWV:

- De beroepsbevolking stijgt. Dat betekent dat, bij gelijkblijvende kans op ziekte, arbeidsongeschiktheid of werkloosheid, het aantal aanvragen voor een sociale zekerheidsuitkering zal toenemen. Ook het aantal uitkeringsgerechtigden zal toenemen. En dat betekent meer werk voor UWV: meer claimbeoordelingen, meer betalingen, meer re-integratie activiteiten.
- Echter, niet alleen de omvang van de beroepsbevolking verandert, ook de samenstelling verandert: meer ouderen. Dat heeft consequenties voor de aard en omvang van de

dienstverlening. De kans op ziekte, arbeidsongeschiktheid of werkloosheid neemt vaak sterk toe met stijgende leeftijd.

- Omdat de beroepsbevolking toeneemt stijgt ook het aantal cliënten van UWV. Dat betekent meer dienstverlening; meer vragen voor het KCC, meer klachten, meer bezwaar en beroepszaken.

Omdat de wijziging van de pensioenleeftijd dus consequenties heeft voor het werkaanbod van UWV is van belang om een inschatting te maken van de aard en omvang van de veranderingen van het werkaanbod. In een eerdere kennismemo¹ is al een eerste globale verkenning gemaakt van de gevolgen van een hogere pensioenleeftijd. In dit memo wordt de analyse aangepast aan het nieuwe voorstel.

In het memo staan de volgende twee vragen centraal:

- 1) Wat betekent de verhoging van de AOW leeftijd voor de werkzame beroepsbevolking, ofwel de risicopopulatie? Dit wordt geanalyseerd in paragraaf 2.
- 2) Wat zijn de gevolgen voor het beroep op de sociale zekerheidswetten die UWV uitvoert. Deze analyse wordt uitgevoerd in paragraaf 3.

Uit de analyse blijkt dat het effect van de verhoging van de pensioenleeftijd op de beroepsbevolking relatief klein is. Afgezet tegen de trendmatige ontwikkeling van de werkende beroepsbevolking zal een verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 jaar in 2025 tot een 2,7% grotere beroepsbevolking leiden. In aantallen gaat het om ongeveer 200.000 extra verzekerden in 2025 ten opzichte van 2009. Het aantal nieuwe uitkeringsgerechtigden zal ook relatief beperkt blijven. Alleen bij de WIA is er met 6% meer instroom een wat substantiëlere stijging. De verhoging van de pensioenleeftijd heeft via de combinatie van hogere instroom en verlenging van de uitkeringsduur een groter effect op het uitkeringsbestand. Alleen bij de WIA en de WAO zijn deze effecten echter substantieel. Bij de WIA neemt het bestand in 2025 met 33.000 (+11%) toe en bij de WAO met 20.000 (+20%).

Bij de analyse kan tenslotte nog worden opgemerkt dat de verwachte gevolgen van de verhoging van de participatiegraad van de leeftijdsgroep 55 t/m 64-jaar een stuk groter zijn dan de verwachte gevolgen van de verhoging van de pensioenleeftijd.

2. Prognose werkende beroepsbevolking

Voor het bepalen van de gevolgen van de verhoging van de pensioenleeftijd op de omvang van de werkende beroepsbevolking zijn twee elementen van belang: de omvang van de bevolking in de werkzame leeftijd en de participatiegraad van de verschillende leeftijdsgroepen. Het aantal mensen in de leeftijdscategorie 60-64 jarigen is bijvoorbeeld groter dan in de leeftijdscategorie 25-30 jaar. De participatiegraad van de jongere leeftijdscategorie ligt echter beduidend hoger dan voor de 60-64 jarigen, met als gevolg dat de werkende beroepsbevolking voor 25-30 jarigen groter is. Voor de analyse wordt uitgegaan van de CBS- en CPB-prognoses van de bevolking en de participatiegraad.

Uitgangspunt in de prognose is dat de AOW leeftijd in 2020 wordt verhoogd naar 66 jaar en in 2025 naar 67 jaar. Alle werkenden, die in 2009 jonger dan 50 jaar zijn, werken door tot

---

¹ KM09-08 Eerste globale verkenning van een verhoging van de pensioenleeftijd

hun 67^e. Het effect op de werkende beroepsbevolking is in 2020 voor het eerst zichtbaar en zal geleidelijk groter worden.

Prognose bevolking

De bevolking van 15-65 jaar neemt vanaf 2012 licht af, met 0,1 tot 0,4% per jaar. In 2025 ligt de bevolkingsomvang van deze groep ruim 3% lager dan in 2009 en bedraagt 10,7 miljoen. Vanaf 2020 komen daar de 65-jarigen bij. Deze leeftijdsgroep bedraagt in 2020 circa 206.000 en loopt op tot ruim 223.000 personen in 2025. De groep 66-jarigen telt vanaf 2025 mee: dit zijn bijna 216.000 personen. Toevoeging van de leeftijdscategorie 65/66 betekent dat de bevolking in de werkzame leeftijd met 1% toeneemt in vergelijking met 2009 (Zie tabel 1).

Prognose participatiegraad

De netto participatiegraad² geeft het aandeel werkende personen ten opzichte van de totale bevolking weer. Om een prognose te maken van de netto participatiegraad maken we gebruik van de CPB-raming van de bruto participatiegraad³. Het CPB gaat uit van een beperkte stijging van deze participatiegraad in de periode 2000-2040: van 74,5% in 2000 naar 77,2% in 2020 en 78,4% in 2040. Als we dit vertalen naar een raming van de netto participatiegraad komt dit globaal neer op 67% in 2009 naar 69% in 2020 en 70% in 2025.

Om een schatting te kunnen maken van de gevolgen van de verhoging van de pensioenleeftijd moet ook een uitspraak worden gedaan over de participatiegraad van de leeftijdscategorie 65/66-jarigen. De belangrijkste referentiegroep hiervoor is de leeftijdsgroep 60 t/m 64-jarigen. De participatiegraad voor deze groep is relatief laag. Het CPB verwacht wel een verdere toename voor deze leeftijdsgroep als gevolg van de overgang van VUT naar prepensioen. Voor mannen en vrouwen samen stijgt de participatiegraad van circa 35% in 2007 naar 50% in 2020. Na 2020 blijft dit niveau min of meer gelijk, zij het dat de participatiegraad bij vrouwen licht stijgt en bij de mannen licht daalt. Op basis van de CPB-raming is de ontwikkeling van de netto arbeidsparticipatie geraamd.

Voor de prognose hanteren we als veronderstelling dat participatie van de groep 65- en 66-jarigen overeenkomt met de participatie van de groep 60-64 jarigen. Voor de totale groep 65-66 jarigen (mannen en vrouwen) gaan we van de volgende ontwikkeling uit: in 2009 bedraagt de netto participatiegraad van 60 t/m 64-jarigen 27%. Dit percentage loopt vervolgens in de periode 2009-2025 op naar ongeveer 45%.

Prognose werkende bevolking

Gegeven de prognoses van de bevolking en de netto participatiegraad kunnen we de werkende bevolking ramen. In tabel 1 zijn voor 2009, 2020 en 2025 de prognoses opgenomen voor de werkende beroepsbevolking. Uit de tabel blijkt dat de groep 15 t/m 64 jarigen in 2025 1,6% groter is dan in 2009. De groep 15 tot 67-jarigen komt in 2025 4,3% hoger uit dan in 2009.

---

² We hanteren daarbij de netto participatiegraad. D.w.z. dat we uitkeringsgerechtigden buiten beschouwing laten. We gaan uit van de werkende personen.

³ Arbeidsaanbod en gewerkte uren tot 2050, CPB-memorandum, april 2009; de bruto participatiegraad die het CPB hanteert is het percentage van de bevolking met een baan van minstens 12 uur of dat actief zoekt naar een dergelijke baan.

Samengevat kunnen we vaststellen dat de verhoging van de pensioenleeftijd voor een grotere werkende beroepsbevolking zorgt. Uitgedrukt in aantallen gaat het in 2025 om ongeveer 200.000 extra werkende personen.

Tabel 1 Prognoses werkende beroepsbevolking (x 1.000), 2009-2025

Jaar	Bevolking in de werkzame leeftijd 15 t/m 64 jaar x 1.000	Werkende beroepsbevolking 15 t/m 64 jaar x 1.000	Werkende beroepsbevolking incl. 65/66 jarigen x 1.000	Mutatie t.o.v. 15 t/m 64 jaar %
2009	11.100	7.400	7.400	0,0
2020	10.900	7.531	7.612	1,1
2025	10.700	7.516	7.716	2,7

3. Gevolgen voor de sociale zekerheidswetten die UWV uitvoert

Verhoging van de pensioenleeftijd heeft gevolgen voor alle wetten die het UWV uitvoert. De effecten vallen uiteen in gevolgen voor het aantal aanvragen, voor de instroom, voor het bestand uitkeringsgerechtigden en gevolgen voor de aard en omvang van de dienstverlening.

Analyse per wet

Het beroep op de sociale zekerheidswetten, die UWV uitvoert, is niet constant. Het beroep op de WW schommelt bijvoorbeeld mee met de beweging van de conjunctuur. Sommige wetten zoals de WIA en de Wajong kennen een uitkeringsbestand dat in opbouw is. Het beroep op andere wetten neemt daarentegen structureel af (WAO, WAZ) omdat er geen nieuwe toestroom is. Om iets te kunnen zeggen over de gevolgen van de verhoging van de pensioenleeftijd moet er een uitspraak gedaan worden over de omvang van de relevante grootheden van de verschillende wetten op het moment dat de pensioenleeftijd verhoogd wordt. We nemen daarvoor 2025 omdat dat het jaar is waarop het effect van de verandering maximaal is. De relevante grootheden zijn in dit verband: aantallen beslissingen, aantallen nieuwe uitkeringen en het uitkeringsbestand. In tabel 2 zijn schattingen opgenomen van de omvang van de genoemde grootheden.

Tabel 2 Verwachte omvang relevante grootheden per wet, 2025⁴

Wet	Beslissingen	Nieuwe uitkeringen	Bestand
WIA	50.000	33.000	300.000
- IVA	-	7.500	140.000
- WGA	-	25.500	160.000
Wajong	19.000	14.000	316.000
WAO	-	-	100.000
WAZ	-	-	3.300
WW ⁵	410.000	325.000	230.000
ZW ⁶	450.000	330.000	85.000

⁴ M.u.v. de nieuwe uitkeringen IVA en WGA is alles is afgerond in 1000-tallen.

⁵ Bij de WW gaat het om het gemiddelde aantal aanvragen en nieuwe uitkeringen per jaar en het gemiddelde bestand gedurende een conjunctuurcyclus: in dit geval 2001-2008.

⁶ Vangnet exclusief WAZO.

De verhoging van de pensioenleeftijd heeft twee gevolgen:

- Door de groei van de beroepsbevolking neemt bij een gelijkblijvende instroomkans het aantal beslissingen, het aantal nieuwe uitkeringen en ook het uitkeringsbestand toe.
- Door de verhoging van de pensioenleeftijd neemt de uitkeringsduur toe. Mensen die eerst met 65 jaar met pensioen gingen blijven nu mogelijk tot hun 67ste in de uitkering. Hierdoor neemt het uitkeringsbestand toe.

Om een schatting te kunnen maken van de gevolgen van de verhoging moeten we dus een uitspraak doen over het verwachte effect van de groei van de beroepsbevolking op de instroom en over het effect van de leeftijdsverhoging op het uitkeringsbestand. In tabel 3 zijn de effecten opgenomen. Voor de wijze waarop deze effecten bepaald zijn, zie bijlage A.

Tabel 3 Verwachte effect op beslissingen, instroom en bestand per wet (%), 2025⁷

Wet	Beslissingen	Nieuwe uitkeringen	Verlenging duur	Bestand
WIA	6%	6%	10%	11%
- IVA	-	12%	13%	13%
- WGA	-	4%	8%	9%
Wajong	0%	0%	2%	2%
WAO	-	-	20%	20%
WAZ	-	-	30%	30%
WW	2%	2%	2%	4%
ZW	1%	1%	0%	1%

Het effect op de beslissingen en de nieuwe uitkeringen is relatief beperkt. Bij de Wajong is het effect 0%. Zij stromen immers in op jonge leeftijd. Bij de WAZ en WAO is er ook geen effect, maar dat komt doordat de toegang tot deze wetten gesloten is. Bij de WIA is er wel een effect. Dat effect is groter dan de toename van de beroepsbevolking (2,7%, zie tabel 1). De achtergrond hiervan is dat de kans op arbeidsongeschiktheid bij ouderen veel groter is dan bij jongeren. Bij de 30 tot 34-jarigen is de kans nog 0,2%. Bij de 60 t/m 64-jarigen is de kans echter gestegen tot 0,63% ofwel ruim drie maal zo groot. Voor de 65 en 66-jarigen hanteren we als instroomkans 1%. De toename van het aantal nieuwe uitkeringen is bij de IVA groter dan bij de WGA. De achtergrond daarvan ligt in gegeven dat ouderen naar verhouding veel instromen in de IVA dan jongeren. Bij de 60 t/m 64-jarigen is het aandeel IVA 45% terwijl het aandeel voor alle leeftijdsgroepen gemiddeld 19% bedraagt.

De tabel laat zien dat de grootste effecten ontstaan door de verlenging van de uitkeringsduur, en wel bij de WAO, de WAZ en de WIA. Ook hier is de achtergrond dat de kans op arbeidsongeschiktheid bij ouderen veel groter is dan bij jongeren. Daardoor maken ouderen een groot deel uit van het uitkeringsbestand. Verlenging van de uitkeringsduur voor uitkeringsgerechtigden, die anders met 65 met pensioen gaan, heeft dan relatief veel effect. Bij de Wajong is de gemiddelde uitkeringsduur (circa 30 jaar) veel groter dan bij de WAO (10 jaar) of WIA (12 jaar). Een verlenging van de uitkeringsduur met maximaal twee jaar heeft daarom veel minder effect dan bij de WIA en de WAO.

Het totale effect van de instroom en duurverlenging op de bestandsomvang is niet gelijk aan het product van instroomeffect en effect van de duurverlenging. De nieuwe instroom heeft geen gemiddeld uitstroomeffect: ze gaan immers uiterlijk binnen twee jaar met pensioen. Het effect van de instroom op het WIA-bestand is daarom beperkt: 1%. Opgeteld bij het

⁷ Voor de analyse zijn de percentages uit bijlage A afgerond op hele procenten.

effect van de duurverlenging geeft dit een totaaleffect van 11%. Er van uitgaand dat de mensen die met 65/66-jaar instromen in de WW ook gemiddeld een jaar in de WW zitten is het effect van de extra instroom in de WW op het WW-bestand groter: 2%. Opgeteld bij het effect van de duurverlenging levert dit een totaaleffect van 4% op. Bij de ZW het bestandseffect op 1%. Bij de Wajong, WAO en WAZ zijn er geen instroomeffecten en komt het bestandseffect overeen met het effect van de duurverlenging.

Toepassingen van de verwachte effecten uit tabel 3 op de aantallen in tabel 2 leveren het extra beroep dat in tabel 4 is weergegeven. Tabel 4 geeft aan dat het extra werkaanbod in absolute zin voor de meeste wetten beperkt is. De uitzonderingen zijn het WIA- en WAO-bestand.

Tabel 4 Verwachte extra werkaanbod per wet, 2025⁸

Wet	Beslissingen	Nieuwe uitkeringen	Bestand
WIA	3.000	2.000	33.000
- IVA	-	900	19.000
- WGA	-	1.100	14.000
Wajong	0	0	6.000
WAO	-	-	20.000
WAZ	-	-	1.000
WW	8.000	7.000	9.000
ZW ⁹	6.000	5.000	1.000

Kanttekeningen

De verhoging van de pensioenleeftijd leidt tot een stijging van het werkaanbod. Het is echter van belang om daarbij op te merken dat deze stijging, afgezet tegen effect van andere verwachte ontwikkelingen, beperkt is.

Afgezien van toekomstige beleidswijzigingen hebben we de komende jaren, zoals is aangegeven in paragraaf 2, naar alle waarschijnlijkheid te maken met een sterke stijging van de participatiegraad bij groep 55 t/m 64-jarigen. Met name bij de leeftijdsgroep 60-64 jarigen zal de participatiegraad naar verwachting bijna verdubbelen (van 27% naar 45%). Het effect daarvan op de instroom in de WIA is groter dan het toevoegen van twee leeftijdjaren. In relatie tot de verwachte structurele toename van de instroom in de WIA door de verhoging van de participatiegraad is de invloed van de verhoging van de pensioenleeftijd relatief gering. Ook bij de WW en ZW zal het effect van de toename van de participatie bij ouderen groter zijn dan het effect van de pensioenleeftijd.

Bij de WW kan verder worden opgemerkt dat het aantal extra werklozen als gevolg van de verhoging van de pensioenleeftijd in het niet valt bij de schommelingen als gevolg van de conjunctuur. Het aantal WW-aanvragen bedroeg bijvoorbeeld in 2008 299.000 terwijl voor 2010 meer dan 700.000 aanvragen worden verwacht.

De gevolgen voor de aard en omvang van de dienstverlening

Duidelijk is dat de dienstverlening voor oudere uitkeringsgerechtigden anders is dan voor jongeren. Door de verhoging van de pensioenleeftijd neemt de behoefte aan op maat gesneden dienstverlening voor ouderen toe. Het is daarnaast denkbaar dat de verhoging ook

⁸ M.u.v. de nieuwe uitkeringen IVA en WGA is alles is afgerond in 1000-tallen.

⁹ Vangnet exclusief WAZO.

gevolgen heeft voor de leeftijdsgroep 55-64-jarigen. Immers, een 62-jarige werkloze in de WW zal zich bij een pensioenleeftijd van 65 jaar minder druk maken over werk dan bij een pensioenleeftijd van 67 jaar. Wat dat betekent voor bijvoorbeeld het aantal trajecten vraagt echter om nadere analyse.

Bijlage: Onderbouwing schatting werkaanbod

In deze bijlage geven we per wet aan hoe de schatting van het werkaanbod tot stand gekomen is. De verhoging van de pensioenleeftijd kan invloed hebben op de instroom en op de duur van de uitkering. Daarom moet voor beide een uitspraak gedaan worden. Daarvoor zijn een aantal parameters nodig:

- een schatting van de volumina in 2025
- een schatting van de toename van de beroepsbevolking (instroom)
- een schatting van de kans op instroom voor leeftijdsgroep 65/66-jarigen (instroom)
- een schatting van de uitstroom wegens pensioen (duurverlenging)

WIA

Toename beroepsbevolking: In paragraaf 2 zijn de gevolgen van de verhoging van pensioenleeftijd voor de beroepsbevolking geanalyseerd. Voor 2025 wordt geschat dat de beroepsbevolking met 200.000 (2,7%) toeneemt.

Schatting volumina: De WIA is een nieuwe wet en daardoor is het uitkeringsbestand nog in opbouw. Tabel A.1 geeft de verwachte ontwikkeling weer. Daarin is te zien dat de instroom naar verwachting nog licht toeneemt en stabiliseert rond 33.000 nieuwe uitkeringen (IVA 7.500 en WGA 25.500) op jaarbasis. Het bestand neemt echter nog een aantal jaren stijgen. Pas rond 2025 wordt een structureel niveau bereikt. Het structurele WIA-bestand heeft een omvang van circa 300.000, voor de IVA is dat circa 140.000 en voor de WGA 160.000. Het IVA-bestand is, gezien de respectievelijke instroomaantallen, relatief groot in vergelijking met de WGA. De oorzaak hiervoor is de doorstroom van WGA naar IVA. Voor de berekeningen gaan we uit van het structurele niveau.

Tabel A.1 Verwachte ontwikkeling WIA (aantallen x 1000)¹⁰

	2008	2009	2010	2015	2020	2025	2030	2040
Nieuwe uitkeringen	25,3	29,7	30,0	33,0	34,6	34,0	33,3	31,3
- IVA	5,1	5,8	5,8	7,1	7,6	7,5	7,4	6,2
- WGA	20,2	24	24,2	25,9	27,0	26,5	25,9	25,1
Bestand	59,5	85,2	109,0	209,0	274,1	294,9	315,6	302,0
- IVA	13,9	19,3	24,7	69,2	113,0	129,9	146,7	141,2
- WGA	45,6	65,9	84,3	139,8	161,1	165,0	168,9	160,8

Invalideringskans 65/66-jarigen: De kans op arbeidsongeschiktheid neemt sterk toe als mensen ouder worden. In tabel A.2 is de verdeling van de instroom weergegeven voor 2008. Uit de tabel blijkt dat de gemiddelde instroomkans voor de leeftijdsgroep 55 t/m 64 jarigen ruim 6 promille bedraagt. Voor de leeftijdsgroep 60 t/m 64 jarigen bedraagt de instroomkans 6,3 promille. Verwacht kan worden dat de kans voor 65/66-jarigen nog wat verder stijgt. Voorzichtigheidshalve zullen we voor deze groep als kans 10 promille hanteren (1%).

Als we ook een effect willen berekenen voor de IVA en de WGA moeten we aangeven hoe de instroom van 65/66-jarigen verdeeld is over IVA en WGA. Op basis van de realisaties over de periode 2006-2009 blijkt dat van de instroom van de leeftijdsgroep 60-64 45% naar de IVA gaat en 55% naar de WGA. Voor de totale instroom is de verdeling 19% IVA en 81% WGA.

¹⁰ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: "Lange termijn raming arbeidsongeschiktheidsregelingen" (januari 2010). De aantallen voor 2025 zijn gemiddeld op basis van de aantallen uit 2020 en 2030.

Ouderen stromen dus veel vaker de IVA in dan jongeren. Voor de 65/66-jarigen hanteren we dezelfde verdeling als voor de leeftijdsgroep 60-64

Tabel A.2 Instroomkans 2008 (promille)¹¹

		Instroomkans
Mannen		2,4
- waarvan	55 - 64 jaar	5,8
Vrouwen	t/m 34 jaar	3,1
- waarvan	55 - 64 jaar	6,8
totaal		2,7

Uitstroom wegens pensioen: mensen die onder de huidige systematiek met 65 jaar met pensioen gaan blijven, tenzij ze uitstromen (herstel/werk/overlijden etc.), onder de nieuwe systematiek tot hun 67ste jaar in de uitkering. Hierdoor neemt het uitkeringsbestand toe. Om een uitspraak over het effect hiervan moeten we dus weten welk deel in 2025 uitstroomt met pensioen. In tabel A.3 is een schatting opgenomen.

Tabel A.3 Verwachte ontwikkeling WIA-uitstroom (aantallen x1000)

	2020	2030	2040
WIA			
Uitstroom	36,3	43,7	37,5
Pensioen	16,1	21,7	18,0
% uitstroom wegens pensioen	44%	50%	48%
IVA			
Uitstroom	12,6	18,8	18,3
Pensioen	5,6	9,3	8,9
% uitstroom wegens pensioen	44%	49%	49%
WGA			
Uitstroom	11,6	14,3	13,0
Pensioen	5,2	7,5	6,8
% uitstroom wegens pensioen	45%	52%	52%

Het aandeel uitstroom wegens pensioen neemt tot 2030 toe. Dit hangt samen met de opbouw van het WIA-bestand. Gezien de onzekerheden rond deze ramingen hanteren we als aandeel uitstroom wegens pensioen in de structurele situatie 50%. Ook voor de IVA en de WGA zullen we dit percentage hanteren.

Berekening effecten instroom:

	WIA	IVA	WGA
1. Structurele instroom WIA	33.000	7.500	25.500
2. Groei beroepsbevolking (2,7%)	200.000	-	-
3. Invalideringskans 65/66 jarigen	1,0%	-	-
4. Extra instroom, jaarlijks = 3 x 2	2.000	900	1.100
5. Toename ten opzichte van de structurele instroom (= 4/1)	6%	13%	8%

¹¹ UWV Kwartaalverkenning 2010-I

Ad 4) De instroom in de IVA en de WGA volgt uit de verdeling IVA/WGA van 60-64 jarigen: 45% IVA, 55% WGA.

Voor de raming van de beslissingen WIA hanteren we een constant afwijzingspercentage van 33%. Daardoor is het effect op het aantal beslissingen even groot als het effect op de instroom.

Berekening effecten duurverlenging:

	WIA	IVA	WGA
1. Structurele uitstroom WIA	33.000	19.250	13.750
2. Structurele WIA-bestand	300.000	140.000	160.000
3. Aandeel uitstroom wegens pensioen	50%	50%	50%
4. Extra bestand = tweemaal * (3 x 1) minus overige uitstroom	30.000	17.500	12.500
5. Toename ten opzichte van het structurele bestand (= 4/1)	10%	12,5%	8%

Ad 4) Indien de pensioenleeftijd met een jaar omhoog gaat schuift de uitstroom van de dan 65-jarigen met 1 jaar op. Dat geldt voor de helft van de 33.000 die uitstromen ofwel 16.500. Het bestand neemt dan toe met 16.500 als we afzien van de andere mogelijke uitstroomredenen in het 65 levensjaar. Indien de pensioenleeftijd met twee jaar omhoog gaat schuift de uitstroom nog een jaar op: nogmaals 16.500. Het bestand neemt dan met 33.000 toe. De verwachting is echter dat een deel van 65 en 66-jarigen toch uitstroomt, maar dan om andere reden (herstel, overlijden etc.). Als daarvoor gecorrigeerd wordt zakt de toename naar circa 30.000.

Berekening bestandseffect

	WIA	IVA	WGA
1. Extra instroom WIA (definitieve instroomverhoging)	2.000	900	1.100
2. Gemiddelde uitkeringsduur	1 jaar	1 jaar	1 jaar
3. Extra bestand (2 x 1)	2.000	900	1.100
4. Toename structurele bestand a.g.v. extra instroom	0,7%	0,6%	0,7%
5. Toename structurele bestand a.g.v. duurverlenging	10%	12,5%	8%
6. Totaal toename structurele bestand	11%	13%	9%

Ad 4) Het totale effect van de instroom en duurverlenging op de bestandsomvang is niet gelijk aan het product van instroomeffect en effect van de duurverlenging. De nieuwe instroom heeft geen gemiddeld uitstroomptraan: ze stromen immers in op 65/66-jarige leeftijd. Gemiddeld zitten ze 1 jaar in de WIA, als we afzien van andere uitstroomredenen dan pensionering. Het effect van de instroom op het WIA-bestand is daarom beperkt: minder dan 1%. Opgeteld bij het effect van de duurverlenging geeft dit een totaaleffect van 11%. Bij de berekening van het bestandseffect van de extra instroom in de IVA en WGA zien we af eventuele overgangen tussen IVA en WGA.

WAO

Omdat de WAO is gesloten voor nieuwe instroom heeft de verhoging van de pensioenleeftijd geen invloed op de instroom. Er is alleen sprake van een effect door de duurverlenging van de uitkering voor mensen die met pensioen gaan.

Uitstroom wegens pensioen: mensen die onder de huidige systematiek met 65 jaar met pensioen gaan blijven, tenzij ze uitstromen (herstel/werk/overlijden etc.), onder de nieuwe systematiek tot hun 67ste jaar in de uitkering. Hierdoor neemt de uitkeringsbestand toe. Om

een uitspraak over het effect hiervan moeten we dus weten welk deel in 2025 uitstroomt met pensioen. In tabel A.4 is een schatting opgenomen. De tabel laat zien hoe in 2020 en in 2025 de uitstroom wegens pensioen doorschuift naar een volgend jaar en hoe daardoor het bestand toeneemt. In 2025 bedraagt het cumulatieve effect 20%. Gezien de onzekerheid rondom een prognose van 2025 gaan we uit van een bestand van 100.000.

Tabel A.4 Verwachte ontwikkeling WAO-uitstroom en bestand (aantallen x1000)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Pensioenleeftijd 65								
Uitstroom	23,4	21,1	19,0	17,1	15,6	14,2	12,8	11,8
Pensioen	16,2	14,7	13,2	12,0	10,9	10,1	9,2	8,6
Bestand	196,1	175,4	156,7	139,8	124,5	110,6	98,0	86,4
Pensioenleeftijd 67								
Uitstroom	23,4	6,5	20,4	18,4	16,6	15,1	3,7	13,4
Pensioen	16,2	0,0	14,7	13,2	12,0	10,9	0,0	10,1
Bestand	196,1	190,0	169,9	151,8	135,5	120,7	117,3	104,2
Verschil (%)	0%	8%	8%	9%	9%	9%	20%	21%

Berekening bestandseffect

Omdat er geen instroomeffect is, is het effect van de pensioenverhoging op het uitkeringsbestand gelijk aan het effect van de duurverlenging.

WAZ

Voor de WAZ geldt hetzelfde als voor de WAO. Omdat de WAZ is gesloten voor nieuwe instroom heeft de verhoging van de pensioenleeftijd geen invloed op de instroom. Er is alleen sprake van een effect door de duurverlenging van de uitkering voor mensen die met pensioen gaan.

Uitstroom wegens pensioen: De tabel A.5 laat zien hoe in 2020 en in 2025 de uitstroom wegens pensioen doorschuift naar een volgend jaar en hoe daardoor het bestand toeneemt. In 2025 bedraagt het cumulatieve effect 30%. Gezien de onzekerheid rondom een prognose van 2025 hanteren we als uitgangspunt in 2025 een WAZ-bestand van 3.300.

Tabel A.5 Verwachte ontwikkeling WAZ-uitstroom en bestand (aantallen x1000)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Pensioenleeftijd 65								
Uitstroom	1,5	1,3	1,1	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6
Pensioen	1,2	1,0	0,9	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5
Bestand	8,4	7,2	6,1	5,3	4,5	3,9	3,4	2,9
Pensioenleeftijd 67								
Uitstroom	1,5	0,2	1,3	1,1	0,9	0,8	0,1	0,7
Pensioen	1,2	0,0	1,0	0,9	0,7	0,6	0,0	0,6
Bestand	8,4	8,2	7,0	6,0	5,2	4,5	4,4	3,8
Verschil (%)	0%	15%	14%	14%	14%	14%	30%	32%

Berekening bestandseffect

Omdat er geen instroomeffect is, is het effect van de pensioenverhoging op het uitkeringsbestand gelijk aan het effect van de duurverlenging.

Wajong

Wajongers stromen in voordat ze 30 jaar worden. Verhoging van de pensioenleeftijd heeft daarom geen invloed op de instroom in de Wajong. Er is alleen sprake van een effect door de duurverlenging van de uitkering voor mensen die met pensioen gaan.

Uitstroom wegens pensioen: De Wajong is net als de WIA een wet waarvan het uitkeringsbestand nog in opbouw is. Pas rond 2060 wordt een structureel niveau bereikt. De in- en uitstroom bedragen dan ongeveer 14.000 per jaar en het bestand schommelt rond 400.000. In 2025 zijn we daar nog ver vanaf. Hoewel de instroom wel rond het structurele niveau schommelt bedraagt de uitstroom nog maar circa 8.000, en slechts een deel daarvan stroomt uit wegens pensioen (tabel A.6). Het Wajongbestand bedraagt dan circa 300.000.

Tabel A.6 Percentage Wajonguitstroom wegens pensioen (%)

	2020	2025	2030	2040	2050	2060
% uitstroom wegens pensioen	31%	36%	36%	34%	46%	62%

Berekening effecten duurverlenging bij een structureel bestandsniveau:

1. Uitstroom Wajong in 2025	8.000
2. Wajongbestand in 2025	300.000
3. Aandeel uitstroom wegens pensioen	36%
4. Extra bestand = tweemaal * (3 x 1) minus overige uitstroom	5.500
5. Toename ten opzichte van het Wajongbestand (= 4/1)	2%

Ad 4) Indien de pensioenleeftijd met een jaar omhoog gaat schuift de uitstroom van de dan 65-jarigen met 1 jaar op. Dat geldt voor 36% van de 8.000 die uitstromen. Indien de pensioenleeftijd met twee jaar omhoog gaat neemt schuift de uitstroom nog een jaar op. De verwachting is echter dat een deel van 65 en 66-jarigen toch uitstroomt, maar dan om andere redenen (herstel, overlijden etc.). Als daarvoor gecorrigeerd wordt bedraagt de toename 5.500 of 2%. Omdat er bij de Wajong nog geen structurele situatie bereikt is neemt het effect na 2025 langzaam toe. Rond 2060 wordt het maximale effect bereikt: circa 4%.

Berekening bestandseffect

Omdat er geen instroomeffect is, is het effect van de pensioenverhoging op het uitkeringsbestand gelijk aan het effect van de duurverlenging.

WW

Toename beroepsbevolking: Daarvoor geldt hetzelfde als bij de WIA. Voor 2025 wordt geschat dat de beroepsbevolking met 200.000 (2,7%) toeneemt.

Schatting volumina: In tegenstelling tot de arbeidsongeschiktheidswetten is het beroep op de WW niet constant, maar beweegt mee met de conjunctuur. Dat betekent dat we een uitspraak moeten doen over de conjuncturele situatie in 2020-2025. Dat is niet mogelijk. Het is zinvoller om uit te gaan van de gemiddeld WW-volumina over een conjunctuurcyclus. Gemiddeld over de conjunctuurcyclus 2001-2008 bedroeg het gemiddelde aantal beslissingen 410.000, het gemiddelde aantal nieuwe uitkeringen 325.000, en het gemiddeld WW-bestand 230.000. Gemiddeld stromen ook 325.000 uit.

Instroomkans 65/66-jarigen: De kans om de WW in te stromen varieert met de leeftijd. In tegenstelling tot de WIA neemt de kans af als mensen ouder worden. In tabel A.7 is de verdeling van de instroom weergegeven voor een gemiddeld jaar. Uit de tabel blijkt dat de gemiddelde instroomkans voor de leeftijdsgroep 55 t/m 64 jarigen 3,7% bedraagt. Verwacht kan worden dat de kans voor 65/66-jarigen nog wat verder afneemt. Je gaat mensen 1 of 2 jaar voor hun pensioen niet ontslaan. Voor deze groep hanteren we als instroomkans 3%.

Tabel A.7 WW-frequentie (%)

	WW-frequentie
< 25 jaar	3,4%
25 – 34 jaar	6,0%
35 – 44 jaar	5,0%
45 – 54 jaar	4,3%
55 – 64 jaar	3,7%
totaal	4,7%

Uitstroom wegens pensioen: mensen die onder de huidige systematiek met 65 jaar met pensioen gaan blijven, tenzij ze uitstromen (herstel/werk/overlijden etc.), onder de nieuwe systematiek tot hun 67ste jaar in de uitkering. Hierdoor neemt de uitkeringsbestand toe. Om een uitspraak over het effect hiervan moeten we dus weten welk deel uitstroomt met pensioen. Gemiddeld stromen gemiddeld jaarlijks 4.500 mensen (1,5%) uit de WW wegens pensioen.

Berekening effecten instroom:

1. Gemiddeld WW-instroom	325.000
2. Groei beroepsbevolking (2,7%)	200.000
3. Instroomkans 65/66 jarigen	3,0%
4. Extra instroom, jaarlijks = 3 x 2	6.000
5. Toename ten opzichte van de gemiddelde instroom (= 4/1)	1,8%

Voor de raming van de WW-beslissingen hanteren een constant afwijzingspercentage van 21%. Daardoor is het effect op het aantal beslissingen even groot als het effect op de instroom.

Berekening effecten duurverlenging:

1. Gemiddelde WW-uitstroom	325.000
2. Gemiddelde WW-bestand	230.000
3. Gemiddelde uitstroom wegens pensioen	4.500
4. Extra bestand = (3 x 1) minus overige uitstroom	4.000
5. Toename ten opzichte van het gemiddelde bestand (= 4/1)	1,7%

Ad 4) Indien de pensioenleeftijd met twee jaar omhoog gaat schuift de uitstroom van de dan 65-jarigen met 2 jaar op. Echter, de WW-duur is begrensd door het duur van het recht op WW. We veronderstellen dat de 65/66-jarigen gemiddeld nog recht hebben op een jaar WW. Dat betekent dat door de twee extra jaren het WW-bestand niet met tweemaal 4.500 toeneemt, maar met maar eenmaal 4.500. Als we ook rekening houden met de uitstroom wegens overige redenen dan zakt de toename naar circa 4.000.

Berekening bestandseffect

1. Extra instroom WWW (definitieve instroomverhoging)	6.000
2. Gemiddelde uitkeringsduur	1 jaar
3. Extra bestand (2 x 1)	6.000
4. Toename bestand a.g.v. extra instroom	2,6%
5. Toename bestand a.g.v. duurverlenging	1,7%
6. Totaal toename gemiddelde bestand	4%

Ad 4) De nieuwe instroom heeft geen gemiddeld uitstroompatroon: ze stromen immers in op 65/66-jarige leeftijd. De kans dat mensen, die op 65/66 jarige leeftijd werkloos worden, weer aan de slag komen is klein. Het lijkt daarom verstandig om aan de voorzichtige kant te blijven en af te zien andere uitstroomredenen dan pensionering. In dat geval is de gemiddelde WW-duur voor deze groep 1 jaar. Het effect van de instroom op het WW-bestand is dan 2,6%. Het effect is naar verhouding groot omdat de gemiddelde WW-duur voor de normale instroom over de eerste 38 maanden maar circa 8 maanden bedraagt. Opgeteld bij het effect van de duurverlenging geeft dit een totaaleffect van 4%.

Ziektewet (ZW)

Toename beroepsbevolking: Daarvoor geldt hetzelfde als bij de WIA en de WW. Voor 2025 wordt geschat dat de beroepsbevolking met 200.000 (2,7%) toeneemt.

Schatting volumina: Het beroep op de ZW is tamelijk constant. We kunnen voor het schatten van de effect van de verhoging van de pensioenleeftijd daarom uitgaan van de actuele situatie, exclusief WAZO. Het gemiddelde aantal nieuwe uitkeringen bedroeg over 2007/2009 333.000 en het aantal beslissingen 450.000. Het bestand bedroeg 85.000.

Instroomkans 65/66-jarigen: De kans om de ZW in te stromen varieert met de leeftijd. Net als bij de WW neemt de kans af als mensen ouder worden. In tabel A.8 is de verdeling van de instroom weergegeven. Uit de tabel blijkt dat de gemiddelde instroomkans (2007/2008) voor de leeftijdsgroep 55 tot 64 jarigen 2,3% bedraagt. Voor 65/66-jarigen hanteren we dezelfde instroomkans: 2,3%.

Uitstroom wegens pensioen: Uitstroom wegens pensioen is een verwaarloosbare groep.

Tabel A.8 ZW-frequentie (%)

	ZW-frequentie
<25 jaar	6,6%
25 – 34 jaar	7,3%
35 – 44 jaar	4,0%
45 – 54 jaar	2,9%
55 – 64 jaar	2,3%
totaal	4,8%

Berekening effecten instroom:

1. Gemiddeld ZW-instroom	333.000
2. Groei beroepsbevolking (2,7%)	200.000
3. Instroomkans 65/66 jarigen	2,3%
4. Extra instroom, jaarlijks = 3 x 2	4.600
5. Toename ten opzichte van de structurele instroom (= 4/1)	1,4%

Voor de raming van de ZW-beslissingen hanteren we een constant afwijzingspercentage van 26%. Daardoor is het effect op het aantal beslissingen even groot als het effect op de instroom.

Berekening bestandseffect

1. Extra instroom ZW (definitieve instroomverhoging)	4.600
2. Gemiddelde uitkeringsduur	0,25 jaar
3. Extra bestand (2 x 1)	1.200
4. Toename bestand a.g.v. extra instroom	1,4%
5. Toename bestand a.g.v. duurverlenging	-
6. Totaal toename gemiddelde bestand	1%

Ad 4) De nieuwe instroom heeft geen gemiddeld uitstroombatroom: ze stromen immers in op 65/66-jarige leeftijd. Als gemiddelde duur hanteren we een kwartaal. Het effect van de instroom op het ZW-bestand is dan 1,4%. Omdat we in dit geval het effect van de duurverlenging verwaarlozen resulteert uiteindelijk afgerond 1%.

Overzicht KENNISMEMO'S

2005

- 05/01 Eigen risicodragers WAO/WIA
- 05/02 RWI rapport "de weg terug: van arbeidsongeschiktheid naar werk
- 05/03 Reintegratiemarkt en UWV in vogelvlucht
- 05/04 Doorstroom van WW naar WWB per regio
- 05/05 Stelselherzieningen in WW sinds 2003 [artikel in W&I]
- 05/06 WW kwartaalramingen 2005 IV
- 05/07 AO Kwartaalramingen 2005 IV

2006

- 06/01 ZW Kwartaalramingen 2005 IV
- 06/02 Werkloosheid in de regio Haaglanden
- 06/03 Ontwikkelingen bij WAJONG
- 06/04 Vraaggericht re-integreren en arbeidsmarktprognoses [artikel in W&I]
- 06/05 Startnotitie WAJONG
- 06/06 WW Kwartaalramingen 2006 I
- 06/07 AO Kwartaalramingen 2006 I
- 06/08 Dossierstudie WIA 80-100
- 06/09 WIA Kwartaalramingen 2006 I
- 06/10 ZW Kwartaalramingen 2006 I

- 06/11 Vaststelling en evaluatie van effectiviteit van reïntegratiemaatregelen voor WW cliënten
- 06/12 Eerste verkenningen WIA
- 06/13 Steekproeftrekking onderzoek zittend bestand WW
- 06/14 Uitstroomkansen in WIA
- 06/15 Klantontwikkelingen UWV
- 06/16 Herbeoordeling van werkende WAO'ers
- 06/17 Re-integratie na herbeoordeling [artikel in het blad **re-integratie**]
- 06/18 Instroom in WW na ontslag van werknemers met Wiw- of ID-baan
- 06/19 WW Kwartaalramingen 2006 II
- 06/20 AO Kwartaalramingen 2006 II

- 06/21 ZW Kwartaalramingen 2006 II
- 06/22 De oudere werknemer [artikel W&I]
- 06/23 Klachten; stand van zaken en benchmark met andere publieke instellingen
- 06/24 Witte fraude bij jongeren
- 06/25 Langdurige werkloosheid [artikel in W&I]
- 06/26 Duurzaamheid plaatsingen [artikel in W&I]
- 06/27 Startnotitie vangnet ZW
- 06/28 Zittend Bestand WW: Indicaties voor re-integratiekansen en handavingsrisico's
- 06/29 Ontwikkelingen bij gemeenten na invoering van de WWB
- 06/30 Een jaar WIA; de balans [artikel in ESB]

2007

- 07/01 Doorstroom van WW naar bijstand (WWB), 2003-2010
- 07/02 Indicatieve quick scan participatiepotentieel UWV klanten
- 07/03 Tussenrapportage dossieronderzoek Wajong
- 07/04 WIA monitor WGA; eerste meting
- 07/05 Geactualiseerde raming re-integratiepotentieel UWV klanten
- 07/06 Voorjaarsraming WW
- 07/07 Voorjaarsraming AO
- 07/08 Voorjaarsraming ZW
- 07/09 De groep 35-min in kaart gebracht
- 07/10 Over slaagpercentages en re-integratiedoelstellingen; schattingen en overwegingen

07/11 WIA monitor vangnet; eerste meting
07/12 Stand van zaken onderzoek Zittend Bestand WW
07/13 Zie 08/02
07/14 ZW Raming 2007-II
07/15 AO Raming 2007-II
07/16 WW Raming 2007-II
07/17 Effectiviteit re-integratie AG cliënten
07/18 Samenvatting dossieronderzoek Wajong
07/19 Raming ZW 2007-III

07/20 Klachten WIA klanten
07/21 Raming AO 2007-III
07/22 Raming WW 2007-III

2008

08/01 Vangnet werkprogramma
08/02 Resultaten onderzoek zittend bestand WW
08/03 Overzicht beroepen WW'ers versus vacatures
08/04 Geactualiseerde raming re-integratiepotentieel voorjaar 2008
08/05 Raming AO 2008-I
08/06 Raming ZW 2008-I
08/07 Raming WW 2008-I
08/08 Kwantitatieve overwegingen bij de nieuwe Wajong
08/09a Model klantgerichtheid UWV
08/09b Model klantgerichtheid UWV, detailanalyse

08/10 Raming AO 2008-II
08/11 Raming ZW 2008-II
08/12 Raming WW 2008-II
08/13 Doorstroom van WW naar WWB 2006-2008
08/14 Werkprogramma Pilot Voorspellers voor Werkhervatting
08/15 Ontwikkeling werkaanbod 2009 bij tegenvallende economische ontwikkeling, versie II
08/16 Arbeidsparticipatie, een onderzoek naar Europese systemen en praktijken
08/17 Zachte factoren en werkherhvatting
08/18 Aan het werk met functionele beperkingen.
08/19 TNO subsidieonderzoek overige flexwerkers
08/20 Raming ZW 2008-III
08/21 Raming AO 2008-III
08/22 Raming WW 2008-III

2009

09/01 Prikkelwerking in de sociale zekerheid, een vergelijking tussen de WW en de WWB
09/01 Prognose doorstroom van de WW naar de Bijstand
09/03 Raming ZW 2009-I
09/04 Raming WW 2009-I
09/05 Raming AO 2009-I
09/06 Bijstand NUG of werkherhvatting na het bereiken van de maximale uitkeringsduur WW
09/07 Doorstroom van WW naar Bijstand per gemeente 2008-2010
09/08 Eerste globale verkenning van een verhoging van de pensioenleeftijd
09/09 WSW afleiding POLIS
09/10 Raming WW 2009-II
09/11 Raming AO 2009-II
09/12 Raming ZW 2009-II
09/13 Schatting van het aSB effect binnen de WIA
09/14 Raming AO 2009-III
09/15 Raming ZW 2009-III
09/16 Raming WW 2009-III

2010
10/01 De gevolgen van de wijziging van de pensioenleeftijd voor de volumes in de sociale zekerheid